

TŘETÍ A ČTVRTÁ FÁZE NÁRODNÍHO OBROZENÍ

Třetí fáze (1830-1848)

- převládá romantismus; čeština ustálena, i odborná a národní literatura
- ve 30. letech umí 90 % obyvatelstva číst a psát, myšlenky NO se rozšířily všude
- 1830 povstání Poláků, pomoc i z Česka
 - starší stojí za slovanským Ruskem
 - mladší nesouhlasí s absolutistickým carem
- rozvíjení společenského života, hrdost na české hrady, přírodu
- kancléř Metternich → Češi nechtějí vybočovat a provokovat
- **biedermeier** = životní styl měšťanstva, které se nebouří, pohodlně žije, org. spol. akce
- žánry: povídky, kalendářové povídky, básnické povídky, novely, balady, dramatické báchorky = divadelní hra se soudobým dějem, nadpřirozeno, hudba / zpěvy, polepšení hl. hrdiny; obrazy = popisují dění třeba na venkově
- český rom. jiný než světový (až na Máchu) – oživování ÚLS, české soc. poměry za R-U
- obrozenci tvoří kulturu a o politiku či práva se nezabývají
- vnímání problémů ze života → kritický realismus
- Alexandr Bach → bachovský absolutismus

Josef Kajetán Tyl

- vzor Klicpera → divadlo, 1848 členem říšského sněmu
- a. činnost žurnalistická: časopis **Květy** (výchovná funkce, hodně lidí se tímto naučilo číst)
- b. činnost literární: povídky
 1. vlastenecké ze současnosti: **Poslední Čech** (Borovský kritizuje jako příliš vlastenecké), **Rozervanec** (obraz K. H. Máchy)
 2. historické: **Dekret Kutnohorský**
- c. činnost dramatická: Kajetánské divadlo, Stavovské divadlo
 1. soudobé hry: **Fidlovačka, aneb žádný hněv a žádná rvačka** (jako Romeo a Julie, ale končí dobře) → píseň Kde domov můj? (státní hymna, hudba: František Škroup); **Paličova dcera** (zapálí chalupu, Rozárka vezme vinu na sebe)
 2. historické hry: **aktualizované** = snažil se poukázat na soudobý problém; **Kutnohorští kováři** (stěžují si na nízké mzdy → zatčení → poprava, 1 uteče a informuje krále, pozdě); **Jan Hus** (Hus s myšlenkami 1848)
 3. dramatické báchorky: **Strakonický dudák** (chce si vzít Dorotku, vydělává hrou na dudy, válka → cizina, poražen, Dorotka ho jde hledat; má možnost velkého bohatství a zapomene, proč se vlastně vydal do ciziny)

Karel Hynek Mácha (1810-1836)

- v tomto období u nás jediný romantik, neorientuje se na tradice nebo lidové vlastenectví
- narozen v Praze v chudé rodině, zemřel v Litoměřicích, na gymnáziu žák Jungmanna
- poté VŠ v Praze (práva), do advokátní kanceláře v Litoměřicích; v divadle J. K. Tyla
- miloval české hrady a zříceniny, milanka Marinka Štichová, po smrti tragická tvorba
- druhá milanka Eleonora Šomková, zakazuje jí hrát v divadle, žárlí; otěhotní, syn Ludvík
- pomáhal hasit požár, napil se infikované vody, zemřel na dehydrataci kvůli průjmu
- pohřeb v den, kdy měl mít svatbu. pomník na Vyšehradě
- a. poezie: první básně v němčině, později česky, **Máj** (jediná kniha, který vyšla za jeho života, špatně přijat jako málo vlastenecký, později však přehodnocena jako přelomová)
- b. próza: bývá epická, ale propojena s lyrickými prvky; *lyrizovaná próza* **Obrazy ze života mého** (2 části: večer na Bezdězu, Marinka – příběh o lásce k dívce, ideál krásy, vykoná pouť do Krkonoš, při návratu je Marinka mrtvá kvůli nemoci); *básnická próza* **Pouť krkonošská**

(až horor, na vrcholu Sněžky je chrám s mrtvými mnichy, kteří vstávají 1 za rok, ale nemohou vyjít z kláštera); *povídka Cikáni* (částečně připomíná Máj, postava z okraje spol., starý a mladý cikán mají milenky, jsou opuštěni, cikán trestá toho, co je svedl, je to však otec mladého cikána, starý cikán je za jeho vraždu popraven); *pokus o román Kat* (jednotlivé díly podle hradů, jen 1. díl místo 4, propojeno s historickou tematikou, děj za Václava IV., kat je levobočkem posledního Přemyslovce, inteligentní, Milada ho miluje, ale musel popravit jejího otce, poté umírá i Milada)

Karel Jaromír Erben (1811-1870)

- hudební talent, učil hudbu, problémy: TBC, finance
- žena, syn zemřel, tři dcery; žena brzy umírá → ožení se podruhé, další dvě děti
- 1850 sekretář a archivář Národního muzea, poté arch. města Prahy – dostal se k RKZ, ÚLS
- sběratelská činnost: balady, povídky, říkadla, písně, zapisuje je
- myšlenky Herdera: v ÚLS je národní duch, na zákl. toho psal autorské pohádky: **Tři zlaté vlasy děda vševěda, Dlouhý, široký a bystrozraký** → zlidověly
- **Kytice** – nejdůležitější životní dílo, nejoblíbenější bás. sbírka 19. století (sláva za života), tresty (křesťanská morálka), balady, ale i prvky bájí nebo pověstí, odpuštění Boha jakožto jediná cesta od zkázy, motivy mateřské lásky, inspirace pro mnoho tvůrců

Čtvrtá fáze

Božena Němcová (1820-1862)

- její narození je záhada, možná dcerou šlechtičny, rodné jméno Panklová
- východní Čechy (Ratibořice), prostředí Babičky, vyrůstala tam
- průkopnice ženské prózy českého jazyka
- v 17 provdána za Josefa Němce (úředník, o dost starší, sňatek z rozumu, ne lásky)
- po smrti nejstaršího syna Hynka krize v manželství
- propojuje realismus a romantismus, romantické postavy, v duchu českého rom. konec, idyla (pod vlivem ÚLS), realismus - soc. vrstvy, venkov
- **Obrazy**: propojení dokumentaristiky s příběhy a situacemi ze života lidí, hodně reportážních prvků, důrazná pojmenování
- **Divá Bára** (*povídka*): venkovská dívka, neustále u přírody, nevěří pověrám, vše si vyzkouší, je jiná než ostatní děti, nemá moc kamarádů, jen Elišku
- **Pan učitel** (*povídka*): částečně autobiografický hold jejímu učiteli, dovedl ji ke knihám
- **Karla** (*povídka*): Markyta se stane chudou vdovou, má syna, mnoho problémů; měla strach, že syna Karla odvedou na vojnu, vychovávalo ho jeho děvče Karla
- **Babička** (*obsáhlá povídka*): Ratibořické údolí na Náchodsku v 30. letech 19. st., Staré bělidlo; začal psát, když jí zemřel syn → vzpomínky na dětství; ne vše je pravda, real. v rozvrstvení spol., mnoho postav má jen dobré rysy, babička – Magdalena Novotná, Proškovi – Panklovi, babička: vlastenkyně, výchovná fce, vlastenecké příhody, idealizovaná; děti Barunka (BN, nejučenější, naslouchá), Vilém, Jan, Adélka, Viktorka (čistě rom. postava z okraje spol., zamiluje se do vojáka, jde s ním do světa, vrátí se zblázněná, žije v jeskyni, porodí dítě, hodí ho do splavu); panské postavy: sluhové – negativní, kněžna pozitivní, oblíbí si babičku; příběh končí úmrtím babičky, chudé postavy mají dobré vlastnosti (až na maminku, která se chová panský); kompozice = jako jeden cyklus roku, ve skutečnosti uběhne 12 let + vložený epizodní příběh o Viktorce

Karel Havlíček Borovský (1821-1856)

- Borovský je přídomek, protože se narodil v Borové u Havlíčkova Brodu
- básník, velmi satirický, překladatel, vychovatel v Moskvě → námět na dílo Obrazy z Rus
- tři satirické básnické skladby, částečně nedokončené:

Král Lávra: vychází ze staré pohádky o irském králi s oslíma ušima; nechá se ostříhat a popraví holiče, jednou vylosují syna chudé ženy, slíbí, že ho nepopraví, on ale vyžvaní vrbě, že má oslí uši, hudebníci si z ní udělají kolíček na basu a poté na královském hradě basa zpívá: “král Lávra má oslí uši”

Křest sv. Vladimíra: vychází z Nestorova rukopisu, je o přijetí křesťanství v KR, o bohu Perunovi, co se mu stalo, KR nemá boha → konkurz, nedokončeno → Č 150

Tyrolské elegie: zachycuje své zatčení, deportaci do Brixenu, co se odehrálo cestou (splášili se koně)

- epigramy (= krátké satirické básně, původně na náhrobcích, kritika jevu ve spol., pointa), psal je celoživotně, uspořádané do souborů, které jsou věnovány: církvi, králi, vlasti, múzám, světu